

Гришко Лілія Миколаївна
кандидат юридичних наук,
ст. викладач кафедри конституційного і
муніципального права юридичного факультету
Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0347-1118>

НЕДОТОРКАНИСТЬ ОСОБИ ЯК ПРОЯВ ГУМАНІЗМУ У ПРАВОВІЙ НАУЦІ

Проблематика недоторканості особи у наш час потребує ґрунтовного наукового опрацювання. Особиста недоторканність є одним із фундаментальних і невідчужуваних особистих прав людини, яке одержало своє закріплення в універсальних, регіональних міжнародних стандартах прав людини та у вітчизняному законодавстві України.

Крім того, в основу сучасної концепції прав людини, коли серед їх різноманіття виділяють біологічні [1, с. 731], слід переглянути підхід до унормування недоторканості особи. Правова політика держави у сфері прав людини повинна ґрунтуватися на основі принципу гуманності [2, с. 282, 286].

Гуманізм розглядається як етичний, філософський та природно-правовий принцип. Вихідною умовою є самоцінність людини, що ґрунтується на факті існування людини як біосоціодуховної істоти. Гуманізм у праві розглядається як система світоглядних соціально-правових цінностей, антропологічною основою яких є людська гідність [3, с.73-75]; сприяє правильному розумінню прав людини у суспільстві. Порушення природних прав людини деформує нормальний розвиток соціуму, дегуманізує його [2, с. 63].

Одним із принципів правового статусу людини і громадянина в Україні називають принцип гуманістичної спрямованості правового статусу особи, з огляду на те, що виникнення та розвиток прав людини походить від її природної сутності. Ю. М. Тодика, О. Ю. Тодика під гуманізмом розуміли не

тільки певний світогляд, але і керівний принцип, ідею, що лежить в основі практичної діяльності людей, громадян демократичного суспільства; гуманізм – основоположне начало конституційного ладу України [2, с. 226, 237-238]. А. М. Колодій, А. Ю. Олійник розглядають гуманізм як принцип, згідно з яким вищою цінністю є самоцінність кожної людини у сукупності з її невід’ємними правами [4, с. 216].

У правовій науці поняття «недоторканість особи» певний час позначалося поняттям «індивідуальна свобода». Мова йде про недопущення свавільного позбавлення волі. Наприклад, Л. Дюгі розкривав поняття індивідуальної свободи, зазначаючи, що під нею розуміють звичайну свободу, яку більш точно можна назвати «фізичною». [с. 711]. Вчений робить висновок, що для того, щоб індивідуальна свобода дійсно була визнана та захищена законом, потрібна наявність трьох умов: 1) необхідно, щоб індивід міг бути арештований або піддаватися ув’язненню лише у випадках прямо передбачених законом; 2) щоб арешт або ув’язнення особи могли відбутися лише за рішенням суду; 3) відповідальність за незаконний арешт осіб, які приймають, допускають або санкціонують такі рішення. Індивідуальна свобода, яка охороняється трьома цими умовами, на думку Л. Дюгі, складає собою безпеку. Безпека, у відповідності до статті другої Декларації прав людини і громадянина 1789 р., є індивідуальним правом, законодавець не може посягати на безпеку, тобто на будь-яку умову її забезпечення [5, с. 712].

Гарантії забезпечення права особи на недоторканість яскраво демонструють гуманізм сучасних правових приписів (заборона безпідставного затримання або арешту, заборона катування; право на гуманне поводження тощо.). Позбавлення свободи та недоторканості, як показує історія, є головним способом перешкоджання реалізації інших прав людини.

Сьогодні перед науковцями стоїть завдання забезпечення вже встановлених гарантій недоторканості особи, особливе місце серед яких посідають конституційні. Кожна людина має право на свободу та особисту

недоторканність, на повагу до її гідності. Науковці право на недоторканність особи обов'язково обґрунтовують положеннями статі третьої Конституції України, у якій з поміж інших важливих аспектів, виокремлюється недоторканність людини. Нові наукові досягнення у будь-якій галузі повинні враховувати конституційні засади недоторканності особи.

Таким чином, правова наука має сприяти ствердженню гуманізму з метою забезпечення права на недоторканність особи на основі рівності між людьми. Лише додержання вже встановлених гарантій дозволить створити максимально безпечні умови для взаємодії людей, суспільства та держави.

Сучасні наукові дослідження у сфері забезпечення права особи на недоторканність свідчать про гуманістичний акцент у правовій науці. Гуманізм у праві можна розглядати, як мінімум, у трьох аспектах: як принцип права, як засаду конституційного ладу, як принцип правового статусу особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тиріна М. П. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації. Держава і право. 2011. Вип. 52. С. 728-732.
2. Тодыка Ю. Н., Тодыка О. Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого, Академия правовых наук Украины. К. : Видавничий дім «ІнЮре», 2004. 367 с.
3. Грищук О. Принцип гуманізму у праві. Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Статті учасників ІХ Міжнародного круглого столу (м. Львів, 6–7 грудня 2013 року). – Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2014. С. 73-81.
4. Колодій, А. М. Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2004. 332 с.
5. Дюги Л. Конституционное право: общая теория государства. Одеса. : «Юридична література», 2005. 957 с.